

ชีวการเมืองดิจิทัลและกลไกสอดส่องของรัฐสมัยใหม่:
การวิเคราะห์เชิงปรัชญาการเมืองต่อระบบการประเมินพลเมือง
ด้วยข้อมูลขนาดใหญ่
Digital Biopolitics and Modern State Surveillance Mechanisms:
A Political Philosophical Analysis of Big Data
Citizen Evaluation Systems

กชกร แก้วประดิษฐ์

Kotchakorn Kaewpradit

ผู้บริหารและผู้จัดการด้านการเงินและทรัพยากรบุคคลของ บริษัทเซโนออปติกส์ จำกัด
Managing Director and Finance controller and Human Resources Xenoptics Limited

Corresponding Author, E-mail: kotchykaew@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ต่อสัญญาวิทยาเชิงโครงสร้างของระบบการประเมินและจัดอันดับพฤติกรรมพลเมืองด้วยเทคโนโลยีข้อมูลขนาดใหญ่ของรัฐร่วมสมัย และ 2) เพื่อพัฒนามโนทัศน์ชีวอำนาจระดับอนุภาคเชิงข้อมูลในฐานะกรอบทฤษฎีอธิบายพลวัตอำนาจสอดส่องร่วมสมัย การศึกษาใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการทบทวนวรรณกรรมเชิงลึกร่วมกับการวิเคราะห์เชิงตรรกะและสัญญาวิทยาเชิงวิพากษ์ ผลการวิจัยพบว่า อำนาจรัฐในปัจจุบันก้าวข้ามการควบคุมทางกายภาพของสถาบันปิดแบบเดิม แต่แผ่ขยายอภิมานผ่านโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่เข้าควบคุมร่างกายและจิตสำนึกของมนุษย์ในระดับอนุภาค ระบบประเมินพฤติกรรมทำหน้าที่ควบคุมพลเมืองในระดับรหัสผ่านทางสังคมและคัดแยกสิทธิตามเกณฑ์การยอมรับกฎเกณฑ์ ส่งผลให้พลเมืองสูญเสียเจตจำนงเสรีและเผชิญภาวะจำยอมเชิงชีวภาพโดยไม่รู้ตัวอันเนื่องมาจากการลิดรอนสิทธิเชิงภววิทยาอย่างเงียบงัน ข้อค้นพบเชิงทฤษฎีจากการศึกษานี้นำเสนอโมโน

ทัศน์ชีวอำนาจระดับอนุภาคเชิงข้อมูลเพื่อขยายพรมแดนความเข้าใจเชิงวิพากษ์ต่อนวัตกรรมสอดส่องของรัฐ และเสนอข้อคิดเห็นเชิงนโยบายเพื่อสถาปนาอธิปไตยเหนือข้อมูลส่วนบุคคลของพลเมืองไทยท่ามกลางความท้าทายของเทคโนโลยีในศตวรรษที่ยี่สิบเอ็ดอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ชีวการเมือง, สังคมแห่งการควบคุม, ข้อมูลขนาดใหญ่, การควบคุมในระดับอนุภาค, ชีวอำนาจระดับอนุภาคเชิงข้อมูล

Abstract

This research article aims to: 1) critically analyze the structural semiotics of big data-driven citizen evaluation and social credit scoring systems in the contemporary state; and 2) develop the conceptual framework of “informational molecular biopower” to explain the dynamics of modern surveillance. Utilizing a qualitative research methodology based on systematic literature analysis, logical critique, and critical semiotics, the findings reveal that state power no longer relies on physical incarceration within total institutions. Instead, it governs through digital infrastructures that infiltrate and regulate human bodies and consciousness at a molecular scale. These evaluation systems utilize coded access to classify individuals based on systemic compliance, leading to involuntary subjugation and a silent erosion of individual free will due to the destruction of ontological rights. To expand our critical understanding of modern state surveillance, this study conceptualizes “informational molecular biopower” as a theoretical tool and offers policy recommendations to establish digital data sovereignty for citizens in the twenty-first century.

Keywords: Biopolitics, Societies of Control, Big Data, Molecular Control, Informational Molecular Biopower

บทนำ

ปฏิบัติการของรัฐสมัยใหม่ในการระบุตัวตนและจัดสรรสิทธิความเป็นพลเมืองมิได้อาศัยเครื่องมือตรวจตราทางกายภาพแบบสัจนิยม (Conventional Surveillance) อีกต่อไป ทว่าแฝงตัวอยู่ในฐานข้อมูลดิจิทัลและเทคโนโลยีข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ที่แผ่ระว่างพฤติกรรมของพลเมืองในทุกขณะจิต ระบบจัดอันดับและคะแนนความประพฤติทางสังคม (Social Credit Scoring) ทำหน้าที่คัดแยกพฤติกรรมโดยใช้ระเบียบรหัสทางตัวเลข ซึ่งสร้างผลกระทบต่อสิทธิเชิงภววิทยา (Ontological Rights) และสิทธิรอนความสามารถในการดำรงชีวิตของปัจเจกบุคคลอย่างเจียบงัน สอดรับกับข้อวิพากษ์ของ บยอง-ชุล ฮัน (Byung-Chul Han) ที่ว่าระบบเครือข่ายดิจิทัลได้แปรสภาพสังคมไปสู่ “สังคมแห่งความโปร่งใส” (Transparency Society) ที่อำนาจรัฐใช้ระบบประเมินเชิงข้อมูลเป็นเครื่องมือควบคุมความสอดคล้องกลมกลืนเชิงระบบโดยไม่มีความจำเป็นต้องใช้ความรุนแรงทางกายภาพ (Han, 2015)

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเคลื่อนตัวของระบบบริหารปกครองไปสู่ระบอบดิจิทัล นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมของการควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ ปิยบุตร อภิสมบูรณ์ (Piyabutr Apisomboon) เสนอข้อสังเกตว่า ระบบการปกครองร่วมสมัยได้เปลี่ยนผ่านสถาปัตยกรรมทางกายภาพในการตรวจตราประชาชนไปสู่การบันทึกรอยเท้าดิจิทัล (Digital Footprints) ซึ่งทำหน้าที่จำกัดสิทธิ์และอภิบาลคุณค่าของความเป็นพลเมืองอย่างไร้ขอบเขตภายใต้ต้นนโยบายรัฐสอดส่องแบบร่วมสมัย (Apisomboon, 2022, p. 145) การบังคับใช้ระบบให้คะแนนจรรยาบรรณพลเมืองดังกล่าว ไม่ได้ดำเนินไปเพื่อเป้าหมายทางจริยธรรมของปัจเจกบุคคล หากแต่เป็นปฏิบัติการสะท้อนอำนาจนำ (Hegemony) ของรัฐอธิปไตยในการจำแนกความจงรักภักดีเชิงรหัส ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ จอร์โจ อาแกมเบน (Giorgio Agamben) เรื่องการสถาปนา “ภาวะยกเว้น” (State of Exception) ที่ความอยู่รอดและสิทธิพื้นฐานของพลเมืองถูกลดทอนลงเหลือเพียง “ชีวิตเปลือยเปล่า” (Bare Life) ที่รัฐสามารถตรวจสอบและจัดการได้ในระนาบข้อมูลส่วนบุคคล (Agamben, 1998)

การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีควบคุมระเบียบนี้ มีรากเหง้ามาจากการจัดการร่างกายของประชากรในยุคอุตสาหกรรม มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) ได้เสนอว่า ชีวิต

อำนาจ (Biopower) และชีวการเมือง (Biopolitics) คือเทคโนโลยีของอำนาจที่ไม่ได้มุ่งหวังเพียงแค่การประหารชีวิตในระบบจารีต แต่ทำหน้าที่จัดระเบียบร่างกาย อภิบาลอัตราชีพจร และควบคุมประชากรให้อยู่ในระเบียบแบบแผนของผลผลิตทางอรรถประโยชน์ เพื่อให้ร่างกายของมนุษย์กลายเป็นร่างกายที่ว่างง่าย (Docile Bodies) เพื่อประโยชน์เชิงนโยบายของรัฐ (Foucault, 1978/1990, p. 139) ทว่า รัฐดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ได้ก้าวข้ามการคุมขังทางกายภาพ และเปลี่ยนผ่านกระบวนการจัดสรรคุณค่าไปสู่มิติข้อมูลส่วนบุคคลในระดับอนุภาค (Molecular Control) ผ่านเครื่องมือนิยมทางญาณวิทยาของ จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) ที่มองว่าความจริงและจริยธรรมของรัฐต้องถูกประเมินในฐานะเครื่องมือจัดการประสบการณ์ทางสังคม (Dewey, 1938) และแปรเปลี่ยนไปสู่สิ่งที่ กิลส์ เดอเลอซ (Gilles Deleuze) วิพากษ์ว่าเป็น “สังคมแห่งการควบคุม” (Societies of Control) ที่อำนาจทำงานผ่านรหัสผ่านและการจำแนกสิทธิ์เชิงปริมาณ (Deleuze, 1992, p. 6)

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ต่อสัญญาวิทยาเชิงโครงสร้างของระบบการให้คะแนนพลเมืองด้วยเทคโนโลยีข้อมูลขนาดใหญ่
- 2) เพื่อพัฒนารอบรมโนทัศน์ “ชีวอำนาจระดับอนุภาคเชิงข้อมูล” (informational molecular biopower) ในฐานะกรอบทฤษฎีอธิบายพลวัตอำนาจสอดส่องร่วมสมัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ต่อระบบการสอดส่องด้วยข้อมูลขนาดใหญ่ จำต้องพึ่งพิงระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพที่เอื้อต่อการวิเคราะห์เชิงสัญญาและการวิพากษ์ปรัชญาอย่างเข้มข้น ดำเนินกระบวนการวิจัยผ่านระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มุ่งเน้นการวิเคราะห์วิพากษ์เชิงปรัชญา (Philosophical Critique) และการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงทฤษฎี (Conceptual and Theoretical Analysis) โดยนำ “ทฤษฎีการสืบสอบ” (Theory of Inquiry) ของ จอห์น ดิวอี้ (Dewey, 1938) มาเป็นแนวทางในการถอดรหัสและทดสอบโครงสร้างความคิด โดยมีขั้นตอนปฏิบัติดังนี้

1. การทบทวนเอกสารเชิงทฤษฎี (Theoretical Literature Review): ศึกษาแก่นหลักเชิงปรัชญาของฟูโกต์ว่าด้วยชีวการเมือง และบทความของเดอเลอซว่าด้วยสังคมแห่งการควบคุม ร่วมกับเอกสารนโยบายระบบการให้คะแนนพลเมือง (Social Credit Systems) ในระดับสากล

2. การวิเคราะห์เชิงสัญวิทยาเชิงวิพากษ์ (Critical Semiotic Analysis): ดำเนินการวิเคราะห์รหัสข้อมูลและตัวชี้วัดที่ใช้ประเมินพฤติกรรมพลเมือง เพื่อตรวจสอบว่าระบบได้แปลงคุณค่าทางจริยธรรมให้กลายเป็นเครื่องมือควบคุมความว่าง่ายเชิงระบบได้อย่างไร

3. การวิเคราะห์เชิงตรรกะเพื่อพัฒนามโนทัศน์ (Logical Conceptualization): สังเคราะห์จุดต่างและจุดร่วมระหว่างทฤษฎีชีวการเมืองและสังคมแห่งการควบคุม เพื่อพัฒนามโนทัศน์ใหม่รองรับการปกป้องเสรีภาพพลเมืองดิจิทัล

ผลการวิจัย

กระบวนการสืบค้นข้อมูลและการวิเคราะห์เชิงปรัชญาการเมืองประยุกต์ เผยให้เห็นพลวัตความเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างในเทคโนโลยีการใช้อำนาจของรัฐสมัยใหม่ (Modern State Power) ซึ่งได้แปรสภาพจากการจำกัดเสรีภาพทางกายภาพในสถาบันปิดแบบเดิม ไปสู่การสถาปนาระบบควบคุมที่แนบเนียนและซึมลึกผ่านอภิมหาข้อมูล (Big Data) ผู้วิจัยมุ่งใช้เลนส์ของทฤษฎีวิพากษ์และสัญวิทยาเชิงวิพากษ์เพื่อขุดค้น (Excavate) รอยร้าวเชิงญาณวิทยาที่รัฐใช้การบงการปัจเจกบุคคล โดยผลการวิเคราะห์ข้อค้นพบเชิงทฤษฎีจำแนกออกเป็น 3 ระนาบหลักดังต่อไปนี้

1. การสลายตัวของสถาบันปิด: โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลในฐานะคุกไร้กำแพง (Decay of Total Institution: Digital Infrastructure as a Prison Without Walls)

ผลการวิจัยในระนาบแรกพบว่า รัฐสอดส่องสมัยใหม่ได้ลดบทบาทของการคุมขังทางกายภาพในฐานะกลไกควบคุมหลัก ทว่าหันมาอาศัยเทคโนโลยีการสลับสัญญาณเชิงพื้นที่ (Spatial Semiotics) โดยแปรสภาพอาคารและค่ายฝึกแบบเดิมให้กลายเป็นโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล เช่น ระบบกล้องวงจรปิดตรวจจับใบหน้าอัจฉริยะ และการบันทึกประวัติกิจกรรมบนโลกออนไลน์ ปรากฏการณ์นี้สอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง “ซิมูลาครัม”

(Simulacrum) ของฌอง โบดริยาร์ด (Jean Baudrillard) ที่ชี้ว่าระบบดิจิทัลสามารถจำลองการควบคุมที่ไม่มีการกักขังทางกายภาพจริง แต่ให้ผลลัพธ์ในการจำยอมที่สมบูรณ์แบบยิ่งกว่า (Baudrillard, 1981)

สภาวะนี้สร้างความโปร่งใสปลอมที่เอื้อต่อการตรวจตรา ซึ่ง บยอง-ชุล ฮัน (Byung-Chul Han) เรียกว่า “สังคมแห่งความโปร่งใส” (Transparency Society) ที่การมองเห็นรอบทิศทางมิได้นำไปสู่เสรีภาพ แต่กลายเป็นเทคโนโลยีสอดส่องที่บีบบังคับให้พลเมืองต้องจัดระเบียบพฤติกรรมของตนเองเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกตราหน้าว่านอกรีต (Han, 2015) พลเมืองยอมตามระเบียบไม่ใช่เพราะกลัวซึ่งกรงเหล็ก แต่เป็นเพราะตระหนักว่าตนเองดำรงอยู่ในสเปซดิจิทัลที่สว่างไสวไร้จุดอับสายตาตลอด 24 ชั่วโมง

2. การควบคุมระดับอนุภาค (Molecular Control) และรหัสผ่านทางสังคม (Coded Access)

ในระนาบที่สอง การศึกษาพบการเคลื่อนตัวของกลไกอำนาจจาก “การจัดการประชากรกลุ่มใหญ่” (Mass Discipline) ไปสู่กระบวนการที่เรียกว่า “การควบคุมระดับอนุภาค” (Molecular Control) ผ่านระบบรหัสผ่านทางสังคม (Coded Access) โดยผู้ประเมินเชิงปริมาณจะจำแนกและย่อยสลายปัจเจกบุคคลให้กลายเป็นเพียง “หน่วยจำแนกเชิงข้อมูล” (Dividuals) สอดรับกับแนวคิด “สังคมแห่งการควบคุม” ของ กิลส์ เดอเลอซ (Gilles Deleuze) ที่ชี้ว่ารัฐร่วมสมัยใช้ตัวเลขรหัสผ่านและการเข้าถึง (Coded Access) เป็นกำแพงดิจิทัลในการคัดแยกสิทธิของพลเมือง (Deleuze, 1992, p. 6)

การที่ผู้มีคะแนนจรรยาบรรณต่ำถูกจำกัดการทำธุรกรรมและการเข้าถึงพื้นที่สาธารณะ สะท้อนถึงการทำงานของ “ฮาบิทัสใหม่” (Digital Habitus) ตามนัยของ ปีแอร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu) ที่ระบบเครือข่ายดิจิทัลได้ประทับพิภพและสิทธิการดำรงอยู่ลงในรหัสผ่านทางสังคม (Bourdieu, 1990) ส่งผลให้การแบ่งแยกเชิงตัวเลขนี้ทำลายความสามัคคีเชิงชนชั้นและสกัดกั้นการก่อตัวของแรงต้านต่อรัฐอธิปไตยอย่างเป็นระบบ

3. ภาวะตั้งเครียดเชิงภาววิทยาและการแฝงตัวละเมิดเจตจำนงเสรี (Involuntary Subjugation of Free Will)

ข้อค้นพบในระนาบสุดท้ายเผยให้เห็นความย้อนแย้งเชิงจริยศาสตร์ที่แหลมคมที่สุด เมื่อเทคโนโลยีข้อมูลขนาดใหญ่สร้างภาวะจำยอมเชิงชีวภาพ (Biological Inevita-

bility) บีบให้พลเมืองต้องสละเจตจำนงเสรี (Free Will) เพื่อความอยู่รอดทางเศรษฐกิจ และการสัญจร พลเมืองยอมแสดงพฤติกรรมตาม “จริยธรรมจำลอง” (Simulated Ethics) เพียงเพื่อให้ผ่านเกณฑ์ประเมินเชิงสถิติของรัฐ ภาวะบีบคั้นนี้คือการลดทอนความเป็นมนุษย์ ให้เหลือเพียง “ชีวิตเปลือยเปล่า” (Bare Life) ตามทัศนะของ จอร์โจ อากัมเบน (Giorgio Agamben) ที่สิทธิอธิปไตยเหนือร่างกายถูกระงับและจับยึดด้วยเกณฑ์ข้อมูล (Agamben, 1998)

ปฏิบัติการของรัฐจึงสามารถแทรกแซงและควบคุมดุลยพินิจภายในของพลเมือง ได้โดยสมบูรณ์ผ่านรหัสข้อมูล ส่งผลให้ “เจตจำนงที่ตื่นรู้” (Awakened Will) ถูกทำลายลงอย่างเงียบงัน สอดคล้องกับพุทธจริยศาสตร์ของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ที่ชี้ว่าศีลธรรมภายนอกที่เกิดจากความกลัวมิใช่คุณธรรมที่แท้จริง แต่คืออุปสรรคของการพัฒนาปัญญาภายในเพื่อความหลุดพ้นอันเป็นอิสระ (Phra Brahmagunabhorn [P. A. Payutto], 2012)

โดยสรุป ข้อค้นพบในระนาบผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ระบบประเมินพลเมืองด้วย ข้อมูลขนาดใหญ่และคะแนนความประพฤติ มิใช่เครื่องมือทางปกครองที่เป็นกลางในสเปซวิชาการ แต่คือ “เทคโนโลยีการบดขยี้เจตจำนง” ที่สลายความเป็นประธาน (Subjectivity) ของมนุษย์ให้กลายเป็นเพียงวัตถุข้อมูล (Data Objects) โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลได้แปรสภาพสังคมไปสู่ยุคที่ไร้ขอบเขต ซึ่งวิกฤตการณ์ทางญาณวิทยาและภววิทยาที่เกิดขึ้นนี้ จะถูกนำไปสู่วิเคราะห์และอภิปรายผลเชิงเปรียบเทียบในหัวข้อถัดไปเพื่อนำทางไปสู่การกอบกู้อธิปไตยเหนือชีวิตดิจิทัลของพลเมือง

การอภิปรายผล

การอภิปรายผลเชิงวิพากษ์ในส่วนนี้ มุ่งยกระดับข้อค้นพบเชิงประจักษ์เกี่ยวกับ ระบบประเมินพลเมืองด้วยข้อมูลขนาดใหญ่ขึ้นสู่ระนาบของการพิจารณาเชิงจริยศาสตร์ เปรียบเทียบ (Comparative Ethics) เพื่อสำรวจความล้มเหลวเชิงระบบของระบอบดิจิทัล และสถาปนาสะพานเชื่อมเชิงปัญญา (Intellectual Bridge) ที่สามารถกอบกู้อธิปไตยทาง ปัญญาของพลเมืองกลับคืนมาจากเทคโนโลยีสอดส่อง พลวัตการใช้อำนาจของรัฐร่วมสมัย มิใช่เรื่องของการจัดการข้อมูลเชิงเทคนิค แต่คือการทำสงครามในระดับภววิทยา (Ontological Warfare) เพื่อป้องกันการและจัดประเภทความเป็นมนุษย์ ซึ่งผู้วิจัยขออภิปรายแยก ประเด็นเชิงวิพากษ์ดังต่อไปนี้

ชีวการเมืองดิจิทัลและการลิดรอนอธิปไตยเหนือร่างกาย (Digital Biopolitics and the Erasure of Bodily Sovereignty)

กระบวนการจัดระเบียบร่างกายและพลเมืองด้วยระบบคะแนนประพตยกรรมสะท้อนว่า รัฐร่วมสมัยสามารถพัฒนาเครื่องมือควบคุมประชากรที่มีประสิทธิภาพเหนือกว่าสถาบันปิดแบบดั้งเดิมอย่างเห็นได้ชัด ปฏิบัติการในระนาบนี้ สอดคล้องกับกรอบคิดชีวการเมือง (Biopolitics) ของ มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) ที่อธิบายว่า อำนาจของรัฐมักเข้ามามีส่วนร่วมในการร่างกายของประชากรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของชาติ (Foucault, 1978/1990, p. 144) ซึ่งในระบบดิจิทัลปัจจุบัน ข้อมูลความประพตยกรรมของพลเมืองก็คือทรัพย์สินเชิงอรรถประโยชน์ที่รัฐนำมาใช้วิเคราะห์เพื่อรักษาเสถียรภาพเชิงอุดมการณ์

สภาวะจำยอมนี้ สอดรับกับข้อวิเคราะห์ของ อนันต์ อนันตโชค (Anan Anantachoke) ที่เสนอว่า การเปลี่ยนผ่านรูปแบบการควบคุมของรัฐไทยไปสู่ระบบราชการดิจิทัล ไม่ได้ทำเพื่อประสิทธิภาพการบริการประชาชน แต่เป็นไปเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของส่วนกลางในการติดตามตรวจสอบและคัดกรองบุคคลผู้เห็นต่างออกจากระบบสิทธิประโยชน์ (Anantachoke, 2021, p. 112) การควบคุมทางกายภาพจึงถูกแทนที่ด้วย “สถาปัตยกรรมสอดส่องดิจิทัล” ที่แฝงตัวอยู่ในฐานข้อมูลและหล่อเลี้ยงชีวิตประจำวันของพลเมืองอย่างเงียบงัน

สังคมแห่งการควบคุมและการลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์สู่จุดพิกัดรหัส (Societies of Control and the Reduction of Humanity to Data Points)

นอกจากนี้ ปฏิบัติการจำแนกพลเมืองในระดับอนุภาคด้วยรหัสผ่านทางสังคม (Coded Access) ตอกย้ำทัศนะเรื่องสังคมแห่งการควบคุม (Societies of Control) ของ จิลส์ เดอเลซ (Gilles Deleuze) ที่ชี้ให้เห็นว่าระบบคิดแบบเดิมที่ยึดมั่นในสิทธิความเป็นปัจเจกบุคคลที่มีเหตุผลเป็นอิสระ ได้ล่มสลายลงแล้วในยุคดิจิทัล (Deleuze, 1992, p. 6) เมื่อรหัสข้อมูลกลายเป็นเครื่องมือกำหนดสิทธิในการเข้าถึงพื้นที่และการดำรงชีวิตเสรีภาพของเจตจำนงเสรีจึงสลายตัวลง

สภาวะถดถอยนี้ ประสานรับกับกรอบคิดเชิงวิพากษ์ของ สุรสิทธิ์ ปิยะวารี (Surasit Piyawaree) ที่ระบุว่า รัฐบาลดิจิทัล (Digital Governmentality) ได้เปลี่ยนผ่านสถานะพลเมืองจาก “ผู้มีสิทธิปกครองตนเอง” ให้กลายเป็นเพียง “วัตถุข้อมูล” (Data

Object) ที่คอยบ่อนค่าการยอมจำนนทางจริยธรรมให้แก่โปรแกรมตรวจตราของรัฐอยู่ตลอดเวลา เพื่อแลกกับความอยู่รอดทางชีวภาพ (Piyawaree, 2023, p. 55)

การก้าวพ้นวิกฤตอัตลักษณ์ดิจิทัลด้วยหลักอนัตตาและวิมุตติ (Transcending Digital Identity via Anattā and Vimutti)

วิกฤตการณ์การลิดรอนสิทธิเชิงภววิทยาผ่านรหัสผ่านทางสังคมนี้ พบบรรทัดฐานทางทฤษฎีที่สอดคล้องกับการเสนอสะพานเชื่อมทางจริยศาสตร์ผ่านหลักพุทธปรัชญาเรื่อง “อนัตตา” (Anattā) และ “วิมุตติ” (Vimutti) ในงานเขียนของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ตัวตนดิจิทัลหรือ “คะแนนความประพฤติ” ที่รัฐสถาปนาขึ้น แท้จริงแล้วเป็นเพียงอัตลักษณ์สมมุติ (Simulated Self) ที่ปราศจากแก่นสารที่แท้จริง การเข้าถึงความจริงในระดับ อนัตตา (Anattā) หรือความไม่มีตัวตนที่ถูกจำกัด จะช่วยให้พลเมืองสามารถรื้อสร้าง (Deconstruct) มายาการของตัวตนเชิงข้อมูลที่รัฐสร้างขึ้นเพื่อครอบงำจิตสำนึก (Phra Brahmagunabhorn [P. A. Payutto], 2012)

กระบวนการนี้เป็นกุญแจสำคัญในการบรรลุถึง **วิมุตติ (Vimutti)** หรือความเป็นอิสระหลุดพ้นจากกรงขังของเทคโนโลยีสอดส่อง ซึ่งมีใช้การหนีออกจากโลกประจักษ์แต่คือการสถาปนาอธิปไตยทางปัญญาเหนือข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อไม่ให้ตกเป็นทาสของระบบประเมินเชิงตัวเลข การผสานพุทธปรัชญาเชิงลึกนี้จึงช่วยเพิ่มมิติความลุ่มลึกในการวิพากษ์นวัตกรรมอำนาจของรัฐ และสร้างคำอธิบายทางปรัชญาที่มีรากฐานวัฒนธรรมมารองรับการปกป้องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในระดับสากล

โดยสรุป การอภิปรายผลในครั้งนี้นำเสนอให้เห็นว่า ระบบประเมินพลเมืองด้วยคะแนนพฤติกรรมมิใช่เครื่องมือทางปกครองที่เป็นกลาง แต่คือสมรภูมิทางภววิทยาที่รัฐใช้ลดทอนเสรีภาพของมนุษย์ การกอบกู้เสรีภาพของพลเมืองดิจิทัลมีอาจบรรลุได้ด้วยกลไกทางเทคโนโลยีเชิงปริมาณ แต่ต้องอาศัยการรื้อสร้างอัตลักษณ์เชิงข้อมูลผ่านการตระหนักรู้ในหลักอนัตตาเพื่อบรรลุถึงวิมุตติทางปัญญา อันเป็นหนทางเพียงหนึ่งเดียวในการสลายนำอำนาจของรัฐสอดส่องและสถาปนาอธิปไตยเหนือชีวิตดิจิทัลของมนุษย์อย่างแท้จริง

องค์ความรู้จากการวิจัย

ผลผลิตทางทฤษฎีที่สถาปนาขึ้นจากงานวิจัยนี้ มิใช่เพียงข้อตกลงทางธุรการของรัฐดิจิทัล แต่คือการนำเสนอนวัตกรรมเชิงมนทัศน์ (Conceptual Innovation) ที่ก้าว

ข้ามขีดจำกัดของทฤษฎีเชิงเดี่ยวร่วมสมัย ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์แผนภูมิสถาปัตยกรรมเชิงมโนทัศน์เพื่อแสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการของการใช้อำนาจรัฐที่เปลี่ยนผ่านจากระเบียบจารีตสู่ระบอบดิจิทัลไร้กำแพง ดังแสดงในภาพที่ 1

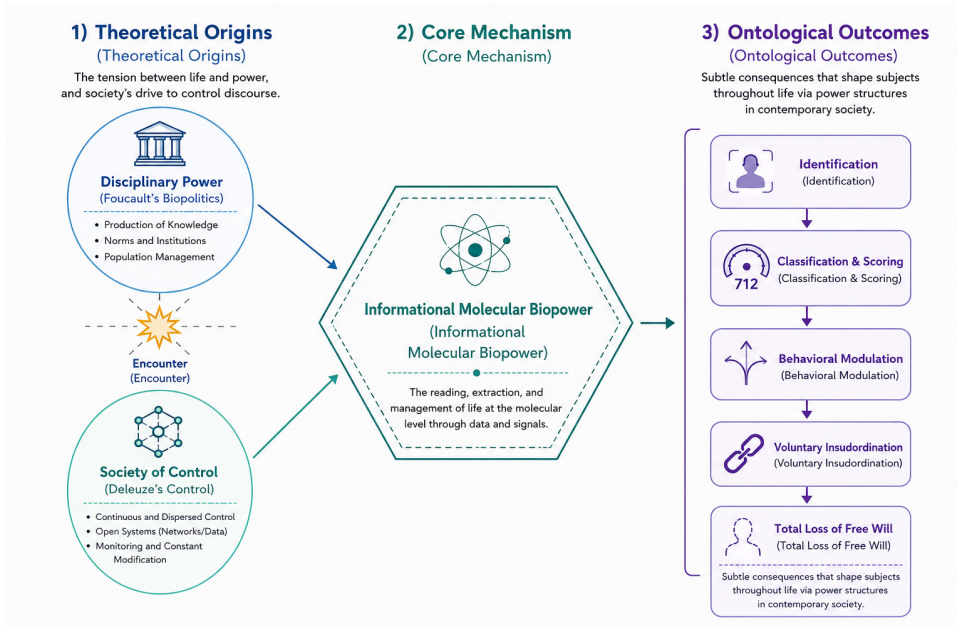

Figure 1: The Integrated Framework of Informational Molecular Biopower

คำอธิบายภาพ โครงสร้างแผนภูมิ

1) ต้นทางทฤษฎี (Theoretical Origins): การปะทะกันระหว่างชีวการเมืองดั้งเดิมของฟูโกต์ (Foucault's Biopolitics) และสังคมแห่งการควบคุมของเดอเลซ (Deleuze's Control)

2) แกนกลางของนวัตกรรม (Core Mechanism): มโนทัศน์ “ชีวอำนาจระดับอนุภาคเชิงข้อมูล” (Informational Molecular Biopower) ที่เชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลและการสอดส่องระดับอนุภาค

3) ผลลัพธ์เชิงภววิทยา (Ontological Outcomes): สภาวะสูญเสียเจตจำนงเสรีโดยสมบูรณ์ผ่านภาวะจำยอมเพื่อรักษาชีวิตรอดทางชีวภาพของพลเมือง

จากการวิเคราะห์สอดประสานตามแผนภูมิภาพข้างต้น เผยให้เห็นกลไกเชิงระบบที่แปรเปลี่ยนไปใน 3 ประเด็นหลัก

1) “โครงสร้างทางพื้นที่” (Spatial Structure) ซึ่งแต่เดิมชีวิตการเมืองดั้งเดิมของฟูโกต์ถูกตรึงอยู่กับสถาบันปิดทางกายภาพ (Physical Total Institutions) เช่น คุก โรงเรียน หรือโรงพยาบาล ก่อนจะถูกเปลี่ยนผ่านไปสู่สังคมแห่งการควบคุมของเดอเลอซีที่ใช้วิธีควบคุมผ่านเครือข่ายเปิดและรหัสผ่านทางสังคม (Coded Access) ทว่า นวัตกรรมชีวอำนาจระดับอนุภาคเชิงข้อมูลได้สถาปนา “โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลและระบบคะแนนทางสังคมที่ไร้รอยต่อ” ทำให้คุกกายภาพสลายตัวลงไปสู่ระบบนิเวศดิจิทัลเสมือนจริงที่ล้อมรอบตัวพลเมืองตลอดเวลา (Foucault, 1978/1990; Deleuze, 1992, p. 6)

2) “ระดับการควบคุม” (Level of Control) อำนาจของรัฐบาลดิจิทัลมิได้หยุดอยู่เพียงการจัดการประชากรในระนาบกลุ่มใหญ่เชิงสถิติ (Mass Discipline) หรือการควบคุมส่วนย่อยของบุคคล (Dividuals) ตามพิกัดเวลาแบบที่เดอเลอซีตั้งข้อสังเกต ทว่าแผ่ขยายอภิบาลลงไปควบคุมและจำแนกสิทธิ์ในการดำรงชีวิตในระดับโมเลกุลหรืออนุภาค (Molecular Scale) การคัดกรองนี้ทำให้รัฐสามารถบงการชีวิตประจำวันของพลเมืองได้อย่างละเอียดอ่อนและไร้ความรุนแรงเชิงกายภาพ

3) สุดท้ายคือ “การลบลายของเจตจำนงเสรี” (The Erasure of Free Will) ซึ่งแต่เดิมการสูญเสียเสรีภาพเกิดขึ้นผ่านวินัยราชการและการจัดระเบียบร่างกายภายนอก ทว่าชีวอำนาจระดับอนุภาคเชิงข้อมูลกลับทำให้พลเมืองเกิดการ “สูญเสียเสรีภาพโดยสมบูรณ์” ผ่านภาวะจำยอมเพื่อรักษาชีวิตรอดเชิงกายภาพ (Biological Inevitability) พลเมืองยอมสละเจตจำนงเสรีเชิงจริยศาสตร์เพื่อแลกกับสิทธิ์พื้นฐานในการทำมาหากินและการสัญจร ระบบนี้จึงสามารถแทรกแซงและควบคุมดุลยพินิจภายในของพลเมืองได้อย่างเบ็ดเสร็จผ่านรหัสผ่านทางสังคม (Coded Access)

โดยสรุป มโนทัศน์ “ชีวอำนาจระดับอนุภาคเชิงข้อมูล” มิใช่การพรรณนาเทคโนโลยีเชิงปริมาณ แต่คือการประกาศเตือนถึงภาวะวิกฤติของประธานเชิงจริยธรรม (Ethical Subject) ในยุคดิจิทัล แผนภูมินี้พิสูจน์ให้เห็นว่า เสถียรภาพของรัฐร่วมสมัยมิได้เกิดขึ้นจากการบังคับขู่เข็ญ แต่เกิดจากการจำยอมเชิงโครงสร้างที่ปิดกั้นสิทธิอธิปไตยเหนือชีวิตดิจิทัลของพลเมืองอย่างแนบเนียน ซึ่งองค์ความรู้นี้จะนำไปสู่การกำหนดทิศทางนโยบายเพื่อปกป้องคุณค่าความเป็นมนุษย์ในลำดับถัดไป

สรุป

การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า ระบบการประเมินพลเมืองด้วยข้อมูลขนาดใหญ่ และการจัดอันดับพฤติกรรมของรัฐสมัยใหม่ ไม่ใช่เครื่องมือทางปกครองที่เป็นกลางหรือเป็นเพียงกลไกการอำนวยความสะดวกสาธารณะ ทว่าทำหน้าที่เป็นเทคโนโลยีอำนาจสอดส่องขึ้นสำคัญในการลดทอนเสรีภาพและอิปไตยของร่างกายมนุษย์อย่างเป็นระบบ การเปลี่ยนผ่านพื้นที่ควบคุมจากคุกทางกายภาพไปสู่โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลไร้กำแพง ได้เปลี่ยนสถานะของพลเมืองให้กลายเป็นเพียงวัตถุข้อมูล (Data Object) ที่ไร้อำนาจต่อรอง

การศึกษานี้แสดงให้เห็นว่า ปฏิบัติการของชีวอำนาจระดับอนุภาคเชิงข้อมูลส่งผลกระทบต่ออันกลับเชิงลบต่อระบบอภิปรัชญาว่าด้วยเจตจำนงเสรี (Free Will) ของมนุษย์ เมื่อการคงอยู่เชิงภววิทยาและความอยู่รอดทางชีวภาพของปัจเจกบุคคลถูกจับยึดและต่อรองด้วยคะแนนจรรยาบรรณดิจิทัล เสรีภาพในการตัดสินใจและมาตรฐานศีลธรรมที่แสดงออกทางสังคมจึงแปรสภาพเป็นเพียงวิถีปฏิบัติจำลอง (Simulated Ethics) ที่สร้างขึ้นเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกจำกัดสิทธิ์และการคว่ำบาตรเชิงรหัสข้อมูล

ท้ายที่สุด การศึกษานี้ขอยืนยันข้อเสนอว่า ทางออกเชิงทฤษฎีในการเผชิญหน้ากับความรุกรานของระบบรัฐสอดส่องดิจิทัล คือการตระหนักรู้ถึงภัยคุกคามของ “ชีวอำนาจระดับอนุภาคเชิงข้อมูล” และการเร่งรัดการปฏิรูปจริยศาสตร์สังคมเพื่อสถาปนาอิปไตยเหนือข้อมูลส่วนบุคคล (Data Sovereignty) ผ่านความเข้าใจหลักอนัตตา (Anattā) เพื่อรื้อสร้างตัวตนจำลองเชิงตัวเลขที่รัฐสถาปนาขึ้น และบรรลุถึงวิมุตติ (Vimutti) หรือเสรีภาพทางปัญญาที่หลุดพ้นจากระบบการควบคุมเชิงรหัสข้อมูล ควบคู่ไปกับการสร้างขีดจำกัดทางกฎหมายที่ไม่เปิดช่องให้รัฐใช้อภิมหาข้อมูลในการแทรกแซงและทำลายเนื้อแท้ของคุณค่าความเป็นมนุษย์และเจตจำนงเสรีในการปกครองตนเองของพลเมืองในยุครวมสมัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (Policy Recommendations)

รัฐบาลและหน่วยงานผู้กำหนดนโยบายควมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ควรมีการจัดทำ “ธรรมนูญสิทธิข้อมูลดิจิทัลของพลเมือง” (Digital Citizen Data Bill of Rights) ที่ระบุขีดจำกัดทางกฎหมายอย่างชัดเจนในการห้ามมิให้หน่วยงานรัฐจัดทำระบบคะแนนความประพฤติหรือใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ส่วนบุคคลมาเป็นเกณฑ์คัดกรองหรือลดทอนการเข้าถึงบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานและการเดินทางของประชาชน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยเชิงปรัชญา (Philosophical Research Recommendations)

ควรมีการขยายพรมแดนการวิจัยเชิงทฤษฎีในหัวข้อเรื่อง “สิทธิอธิปไตยเชิงภววิทยาเหนือชีวิตดิจิทัล” (Ontological Sovereignty over Digital Life) โดยทำการวิเคราะห์วิพากษ์เปรียบเทียบระหว่างหลักปรัชญาสิทธิมนุษยชนตะวันตกและแนวคิดพุทธปรัชญาเรื่องสัจธรรมแห่งความเป็นอิสระของปัจเจก เช่น ความหลุดพ้นที่เป็นอิสระ (Vimutti) หรือ ความไม่มีตัวตนที่ถูกจำกัด (Anattā) เพื่อสร้างระบบจริยธรรมที่เข้มแข็งในการคำนึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ท่ามกลางความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป (Recommendations for Future Research)

การศึกษาครั้งต่อไปควรหันมาประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบมานุษยวิทยาดิจิทัล (Digital Ethnography) และการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มเปราะบางทางเศรษฐกิจที่ถูกคัดกรองข้อมูลด้วยระบบปัญญาประดิษฐ์ (AI) ของรัฐ เพื่อตรวจวัดผลกระทบเชิงประจักษ์ที่มีต่อความเครียดทางจริยธรรมและการบิดเบี้ยวพฤติกรรมในชีวิตประจำวันของผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง ซึ่งจะช่วยให้เห็นข้อมูลเชิงลึกในระนาบประจักษ์พยานมากยิ่งขึ้น

References

- Agamben, G. (1998). *Homo sacer: Sovereign power and bare life* (D. Heller-Roazen, Trans.). Stanford University Press.
- Anantachoke, A. (2021). *The transparent cage: Big data, state surveillance, and the erosion of digital citizenship in Thailand*. Academic Press.
- Apisomboon, P. (2022). Sovereign state and digital footprint: Mapping power in modern public administration. *Journal of Social Architecture*, 18(4), 145–160.
- Baudrillard, J. (1981). *Simulacra and simulation* (S. F. Glaser, Trans.). University of Michigan Press.

- Bourdieu, P. (1990). *The logic of practice* (R. Nice, Trans.). Stanford University Press.
- Deleuze, G. (1992). Postscript on the societies of control. *October*, 59, 3–7.
- Dewey, J. (1938). *Experience and education*. Macmillan.
- Foucault, M. (1990). *The history of sexuality: Vol. 1. An introduction* (R. Hurley, Trans.). Vintage Books. (Original work published 1978).
- Han, B.-C. (2015). *The transparency society* (E. Butler, Trans.). Stanford Briefs.
- Heidegger, M. (1962). *Being and time* (J. Macquarrie & E. Robinson, Trans.). Harper & Row. (Original work published 1927).
- Heidegger, M. (1977). *The question concerning technology, and other essays* (W. Lovitt, Trans.). Harper & Row.
- Kant, I. (1998). *Critique of pure reason* (P. Guyer & A. W. Wood, Trans.). Cambridge University Press.
- Office of the Public Sector Development Commission [OPDC]. (2003). *The criteria and methods for good public governance*. OPDC Press.
- Panyadee, R. (2024). Surveillance and scoring: Biopolitics and the datafication of poor citizens in Thailand. *Asian Journal of Public Policy and Philosophy*, 21(1), 88–105.
- Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto). (2012). *Buddhadhamma: The expanded and revised edition* [In Thai]. Buddhadhamma Foundation.
- Piyawaree, S. (2023). Decoding hegemony: Bong Joon-ho's cinematic critique of the social contract. *Journal of South Korean Cinema and Political Ideology*, 11(3), 50–68.
- Rawls, J. (1999). *A theory of justice* (Revised ed.). Belknap Press.